

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Davida Uhlíře, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti stěžovatele **V. E. H.**, t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody zastoupeného Mgr. Michalem Mazlem, advokátem, se sídlem Vinohradská 938/37, Praha 2, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2015 č. j. 3 Tdo 1129/2015-37, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. 5. 2015 sp. zn. 67 To 167/2015 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 20. 3. 2015 sp. zn. 41 T 63/2014, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6 jako účastníků řízení a Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

- I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2015 č. j. 3 Tdo 1129/2015-37, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 28. 5. 2015 sp. zn. 67 To 167/2015 a rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 20. 3. 2015 sp. zn. 41 T 63/2014 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zásada nullum crimen sine lege dle čl. 39 Listiny základních práv a svobod a presumpce nevinny dle čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Tato rozhodnutí se proto ruší.**
- III. Náhrada nákladů zastoupení se stěžovateli nepřiznává.**

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6, jimiž měly být porušeny ústavní příkazy, že státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem a způsobem, který zákon stanoví dle čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), princip presumpce nevinny dle čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), zásada nullum crimen sine lege dle čl. 39 Listiny a čl. 7 odst. 1 Úmluvy, zásada rovnosti účastníků řízení před soudem dle čl. 37 odst. 3 Listiny, jakož i stěžovatelovo právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jeho právo na osobní svobodu dle čl. 8 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy a jeho právo na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

2. Stěžovatel byl obžalován ze spáchání zločinu krivého obvinění, kterého se měl dopustit svým lživým trestním oznámením, které podal dne 6. 11. 2013 a doplnil dne

21. 11. 2013, a to v reakci na incident, při němž byl dne 5. 11. 2013 v noci nejprve dvěma revizory přistižen při jízdě prostředkem pražské hromadné dopravy bez platného jízdního dokladu, revizorům neprokázal svou totožnost, byla přivolána hlídka Policie České republiky a při následném ústním řešení situace venku se stěžovatel dal na útěk, přítomní tři policisté a jeden z revizorů jej začali pronásledovat a pak jej dopadli v křoví, v němž se schovával, načež jej policisté odvezli na služebnu. Obžaloba stěžovatele vinila z toho, že ve svém trestním oznámení lživě uváděl, že jej při incidentu revizoři fyzicky napadli, prohledávali mu kapsy, vymazali mu soukromé fotografie a videa i nahrávku incidentu z mobilních telefonů, odcizili mu diktafon a finanční hotovost ve výši 10.000 Kč a že přítomní policisté tomuto nečinně přihlíželi a že při incidentu stěžovatel utrpěl lehké zranění a došlo k poškození jeho batohu na notebook; přičemž v důsledku tohoto oznámení byli dotčení policisté i revizoři prověřováni ve věcech podezření ze spáchání trestných činů, která však nebyla prokázána.

3. Obvodní soud pro Prahu 6 v rámci předběžného projednání obžaloby usnesením ze dne 28. 11. 2014 sp. zn. 41 T 63/2014 věc vrátil státnímu zástupci k došetření podle § 188 písm. e) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Obvodní soud dospěl k závěru, že podání obžaloby je v dané věci minimálně předčasné, neboť výsledky vyšetřování dosud dostatečně neodůvodňují postavení stěžovatele před soud, jelikož v přípravném řízení nebyly opatřeny důkazy o všech základních skutkových okolnostech potřebných pro meritorní rozhodnutí soudu. Podle obvodního soudu bylo stěžovateli obžalobou kladeno za vinu jednak jednání, jehož se evidentně vůbec nedopustil (zejména nikoho přímo neobvinil z odcizení finanční částky při incidentu), a jednak jednání, u nějž dosud nebyly shromážděny relevantní důkazy, že se jej dopustil. Ve spise podle soudu zatím nebyl obsažen žádný přímý důkaz jednoznačně a nepochybně usvědčující stěžovatele z nepravdivého popisu událostí, vyjma výpovědí dotčených policistů a revizorů, u nichž však nelze vyloučit snahu ve vlastním zájmu uvádět ve věci nepravdu.

4. Toto rozhodnutí obvodního soudu bylo ke stížnosti státní zástupkyně přezkoumáno městským soudem, který je usnesením ze dne 19. 12. 2014 sp. zn. 67 To 392/2014 zrušil a obvodnímu soudu uložil, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Městský soud nesouhlasil se zpochybněním výpovědí policistů a revizorů ve věci, neboť ti „vypovídali jako svědci pod sankcí křivé výpovědi a těžko lze předpokládat, že by vědomě lhali a uváděli nepravdivé skutečnosti“. Městský soud se též ztotožnil s názorem státní zástupkyně, podle níž přestože stěžovatel výslovně netvrdil, že mu obálku s penězi odcizili policisté či revizoři, z jeho tvrzení vyplývá jediný možný závěr, a to že peníze postrádá po incidentu s revizory a po zákroku policie. Celkově v dané věci podle městského soudu nedošlo k žádným závažným procesním vadám přípravného řízení, které by odůvodňovaly vrácení věci státnímu zástupci k došetření, a obvodním soudem dále požadované doplnění dokazování lze provést v hlavním líčení.

5. Obvodní soud poté rozsudkem ze dne 20. 3. 2015 sp. zn. 41 T 63/2014 uznal stěžovatele vinným ze zločinu křivého obvinění podle § 345 odst. 2, odst. 3 písm. c), písm. e) trestního zákoníku a odsoudil jej k trestu odnětí svobody v trvání tří let. Uvedeného zločinu se stěžovatel měl dopustit svým trestním oznámením učiněným dne 6. 11. 2013 nejprve na místním oddělení Policie České republiky a poté na Generální inspekci bezpečnostních sborů (dále jen „GIBS“) a doplněným dne 21. 11. 2013, v němž po náležitém poučení o trestní odpovědnosti za uvedení nepravdivých údajů záměrně nepravdivě uvedl, že „dne 5. 11. 2013 v době po 23.30 hod. poblíž tramvajové

zastávky ‚Bílá Hora‘ mu revizor dopravního podniku, který u něj předtím prováděl přepravní kontrolu, po cca minutu trvajícím kroucení ruky trvale odcizil jeho digitální diktafon zn. Sanyo a zároveň se revizoři dočasně zmocnili jeho dvou mobilních telefonů LG, z nichž se snažili smazat data, kdy tomuto jednání nečinně přihlíželi přivolaní policisté z Místního oddělení Ruzyně, a dále též nepravdivě uvedl, že měl u sebe obálku s částkou 10.000,- Kč a tuto po celém incidentu s revizory a následném zadržení ze strany policistů a jeho eskortě na MOP Ruzyně postrádá,“ že „příslušníci Policie ČR, Místního oddělení Ruzyně, kteří se dne 5. 11. 2013 po 23.00 hod. jako policejní hlídka Místního oddělení Ruzyně dostavili na konečnou zastávku tramvajové linky 22 na Bílé Hoře k vyřešení konfliktu mezi ním a přepravními revizory, kteří u něho předtím prováděli přepravní kontrolu, nečinně přihlíželi tomu, jak mu jeden z revizorů cca půlminutovým kroucením ruky z ruky vykroutil jeho diktafon a tento mu sebral, dále že se revizoři zmocnili jeho dvou mobilních telefonů a dohadovali se, jak z těchto vymazat záznam, a že měl u sebe obálku s částkou 10.000,- Kč a tuto po celém incidentu s revizory a následném zadržení ze strany policistů a jeho eskortě na MOP Ruzyně postrádá“ a „že mu dne 5. 11. 2013 v době předmětné události přepravní revizoři z jeho mobilních telefonů zn. LG úmyslně bez jeho svolení vymazali fotky a videa soukromého charakteru, které pocházely ze srpna až října roku 2013 a tomuto jednání nečinně přihlíželi přítomní policisté Místního oddělení policie Ruzyně“ s tím, že stěžovatel toto vše činil ve snaze jak revizorům, tak policistům co možná nejvíce uškodit a způsobit jejich trestní stíhání, přičemž v důsledku těchto jeho trestních oznámení byli dotčení tři policisté prověřováni GIBS, která zahájila úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání přečinu zneužití pravomoci úřední osoby dle § 329 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku; jednání dotčených dvou revizorů pak bylo Obvodním ředitelstvím Policie Praha I, Služba kriminální policie a vyšetřování prověřováno stran možného spáchání zločinu loupeže dle § 173 trestního zákoníku.

6. Obvodní soud po provedeném dokazování neměl pochyb o nepravdivosti tvrzení stěžovatele týkajících se odcizení jeho diktafonu a nakládání s jeho mobilními telefony ze strany revizorů, neboť to bylo v příkrém rozporu s výpovědí dotčených policistů a revizora, již na rozdíl od stěžovatele vypovídali pod hrozbou trestní sankce v případě křivé výpovědi. Navíc jejich popis skutkového děje (vůdčí role policistů při pronásledování a nalezení stěžovatele), na němž se shodují, též dobře odpovídá zásadám obecné logiky, na rozdíl od verze stěžovatele, která je stěží uvěřitelná a obsahuje i logické rozpory (stěžovatel tvrdil, že při jeho nalezení v křoví byli přítomni oba revizoři, což je však vyloučeno a stěžovatel to později ostatně i připustil). Stejně tak jako nepravdivé obvodní soud posoudil stěžovatelovo tvrzení o postrádání obálky s 10.000 Kč, a to vzhledem k tomu, že stěžovatel právě svou finanční nouzí vysvětloval jak svou jízdu bez platného jízdního dokladu, tak svůj útěk před revizory a policisty. Obvodní soud považoval za neuvěřitelné, že by stěžovatel z oné částky, výhry ve fotografické soutěži, obdržené delší dobu před událostí (asi měsíc), neutratil ani korunu, stejně jako že by tuto částku nosil dlouhodobě stále u sebe z obavy, aby mu ji doma nesežraly myši. Co se pak týče motivace stěžovatele uvádět nepravdivé informace, obvodní soud s ohledem na závěry znalců k osobě stěžovatele i jím doložený hostilní vztah k revizorům neměl pochyb o tom, že stěžovatel svá tvrzení činil ve snaze revizorům i policistům co možná nejvíce uškodit a způsobit jejich trestní stíhání.

7. Oproti podané obžalobě nicméně obvodní soud z popisu skutku vypustil tvrzení stěžovatele, která podle něj nebylo lze označit za lživé obvinění jiného z trestného činu, a to tvrzení ohledně poškození jeho batohu na notebook při incidentu a ohledně jeho

lehkého zranění utrpěného při incidentu. Dále pak z popisu skutku oproti obžalobě vypustil též tvrzení stěžovatele ohledně jeho napadení (kopání) revizorem, neboť sice měl za vyloučené takové brutální napadení revizorem za přihlížení policie, ovšem na druhou stranu z výpovědi jednoho z policistů vyplynulo, že stěžovatele ve křoví našel právě revizor (ač ten to popřel), který pak na místo přivolal policisty, a i na základě dalších výpovědí policistů nelze vyloučit určitý fyzický kontakt revizora se stěžovatelem do příchodu policistů. Předmětné tvrzení stěžovatele, jakkoli výrazně zveličené a postavené do jiného světla, tak podle obvodního soudu mohlo mít „své nikoliv zcela nepravdivé jádro“.

8. Proti rozsudku obvodního soudu se odvoláním bránil stěžovatel i státní zástupkyně; načež městský soud rozsudkem ze dne 28. 5. 2015 sp. zn. 67 To 167/2015 zrušil rozsudek obvodního soudu ve výroku o trestu a při nezměněném výroku o vině odsoudil stěžovatele k trestu odnětí svobody v trvání dvou let a dále zamítl odvolání státní zástupkyně. Vyjma výroku o trestu se městský soud ztotožnil s podle něj racionálním, podrobným a pečlivým odůvodněním rozhodnutí obvodního soudu. Shrnul, že obhajoba stěžovatele byla obvodním soudem vyhodnocena jako nevěrohodná a účelová při srovnání s verzí poškozených svědků a závěry znaleckého posudku a že pominout nebylo možno ani trestní minulost stěžovatele, který byl několikrát soudně trestán i pro trestnou činnost vůči revizorům či dalším cestujícím v městské hromadné dopravě.

9. Rozsudek městského soudu stěžovatel napadl dovoláním, které bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2015 č. j. 3 Tdo 1129/2015-37 odmítnuto jako zjevně neopodstatněné. Nejvyšší soud v daném případě neshledal extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními soudů a provedenými důkazy, kvůli němuž by měl zasáhnout, též skutek, který je stěžovateli kladen za vinu, podle něj naplnil skutkovou podstatu trestného činu křivého obvinění podle § 345 odst. 2, odst. 3 písm. c), písm. e) trestního zákoníku, včetně jeho subjektivní stránky, a oproti názoru stěžovatele ani výrok rozsudku obvodního soudu, konkrétně jeho skutkovou větu, nelze považovat za neúplný.

II. Ústavní stížnost a vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

10. V ústavní stížnosti stěžovatel obecným soudům vytýká několikero pochybení. Zprvė stěžovatel poukazuje na nezákonnou ingerenci městského soudu do rozhodovací pravomoci obvodního soudu, jež předcházela vydání odsuzujícího rozsudku obvodního soudu a zatížila další rozhodování obecných soudů ve věci (srov. obdobně nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2726/14 a sp. zn. I. ÚS 608/06). Městský soud totiž nejprve zrušil původní rozhodnutí obvodního soudu o vrácení věci státní zástupkyni k došetření, přičemž dal zároveň obvodnímu soudu pokyny, k jakým skutkovým zjištěním má dospět, neboť nepřipustil pochybnosti o věrohodnosti výpovědí dotčených policistů a revizorů. Takto navíc rozhodl, aniž by vůbec tito svědci byli vyslechnuti v hlavním líčení před soudem. Obvodní soud, který prve vytkl závažné procesní vady přípravného řízení, pak stěžovatele jen po minimálním doplnění důkazů uznal vinným.

11. Zadruhé stěžovatel poukazuje na nedostatky v dokazování, skutkových zjištěních i právních závěrech soudů a připomíná princip presumpce neviny a pravidlo in dubio pro reo. Kritizuje, že jediným přímým důkazem, na němž je založen závěr o jeho vině, jsou výpovědi policistů a revizorů, přičemž ovšem nebyla zkoumána jejich věrohodnost,

pravdivost a přesvědčivost, ačkoli v daném případě byla dána pochybnost o jejich nestrannosti (zde stěžovatel poukazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 As 83/2010 i judikaturu Ústavního soudu k hodnocení důkazů). Navíc určité rozpory ve výpovědích těchto svědků soud hodnotil chápavě s poukazem na jejich nedostatek času sledovat události či vliv plynutí času, zatímco rozpory ve výpovědích stěžovatele soud připsal toliko k tíži stěžovatele. Závěr o vině stěžovatele, tedy o jeho úmyslném lživém tvrzení, pak podle něj nelze dovodit ani z nepřímých důkazů, zejména z psychologického posudku, který byl v řízení rozhodujícím důkazem, z něhož ovšem vyplývá jen jeho sklon vnímat věci přecitlivěle či je zveličovat. Stěžovatel má za to, že v daném případě nebylo prokázáno naplnění subjektivní stránky souzeného trestného činu (zavinění – úmysl stěžovatele). Nadto ovšem ani sám skutek, který je mu kladen za vinu, nenaplnuje objektivní stránku trestného činu křivého obvinění, neboť předmětná tvrzení stěžovatele nepředstavují obvinění jiného z konkrétního trestného činu, které by mohlo být podnětem k trestnímu stíhání. Už vůbec pak z výrokové části popisující skutek stěžovatele není patrné, čím byly naplněny kvalifikované skutkové podstaty daného trestného činu.

12. Konečně zatřetí stěžovatel poukazuje na pochybení městského soudu, který se ve svém rozhodnutí vůbec nevypořádal s odvolacími námitkami stěžovatele ani nijak nezduvodnil zamítnutí stěžovatelova návrhu na provedení nového důkazu. Naopak městský soud jen bez dalšího konstatoval správnost rozhodnutí obvodního soudu, čímž své rozhodnutí zatížil nepřezkoumatelností. Na porušení stěžovatelových práv postupem obvodního i městského soudu pak ovšem náležitě nereagoval ani Nejvyšší soud, který ve stěžovatelově případě zvolil příliš restriktivní výklad dovolacích důvodů.

13. Stěžovatel v ústavní stížnosti též požádal o její přednostní projednání a navrhl, aby mu byla přiznána náhrada nákladů zastoupení dle § 83 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

14. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili účastníci řízení a vedlejší účastník řízení. Ústavní soud k vyjádření k ústavní stížnosti vyzval i Nejvyšší státní zastupitelství a Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 6, ta však na jeho výzvu nijak nereagovala, respektive se svého postavení vedlejších účastníků řízení vzdala.

15. Nejvyšší soud ve svém vyjádření navrhl ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Uvedl, že námitky uplatněné v ústavní stížnosti byly z podstatné části rovněž podkladem pro dovolání, pročež odkázal na své napadené rozhodnutí, které se jimi důkladně zabývalo, a dále zopakoval jeho podstatné důvody. Obecné soudy se podle něj nedopustily nesprávného právního posouzení ani nedošlo k extrémnímu nesouladu mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy. V posuzovaném případě tedy nebyly porušeny trestněprávní předpisy ani jiné právní předpisy, jakož ani ústavně zaručená práva stěžovatele.

16. Městský soud v Praze ve svém vyjádření v celém rozsahu odkázal na odůvodnění svého napadeného rozhodnutí.

17. Obvodní soud pro Prahu 6 se vyjádřil jen tak, že podanou ústavní stížnost považuje za zcela nedůvodnou.

18. Městské státní zastupitelství v Praze ve svém vyjádření mělo za to, že skutek, z něhož byl stěžovatel uznán vinným, již „na první pohled“ vykazuje zákonné parametry, přičemž podle něj může každý občan s rozumem průměrného člověka seznat, že stěžovatel byl odsouzen za lživé obviňování dalších osob ze spáchání trestné činnosti (a to i činovníků státního orgánu v souvislosti s výkonem pravomoci), ke kterému přistoupil bezesporu s vědomím možných závažných dopadů takového obviňování do osobnostní sféry těchto osob. Spáchání této trestné činnosti bylo přitom stěžovateli prokázáno na základě detailního a excesů prostého dokazování a hodnocení důkazů. Dále potom městské státní zastupitelství poukázalo na judikaturu Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu týkající se právního posouzení postupu revizora v souvislosti s kontrolou jízdních dokladů.

III. Hodnocení Ústavního soudu

19. Ústavní stížnost je důvodná.

20. Ústavní soud úvodem připomíná, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, nikoliv „běžné“ zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a do rozhodovací činnosti obecných soudů může zasáhnout jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva nebo svobody. Právě k tomu, konkrétně k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces, principu nullum crimen sine lege a presumpce nevinu zaručených čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny, však v nyní projednávaném případě došlo.

21. Stěžovatel svou ústavní stížnost opírá zejména o námitky brojící proti ingerenci městského soudu do hodnocení důkazů obvodním soudem, námitky poukazující na porušení principu presumpce nevinu s ohledem na hodnocení důkazů a vyvozování skutkových i právních závěrů obecnými soudy a námitky proti kvalitě odůvodnění a nedostatečnosti přezkumu městského soudu i Nejvyššího soudu.

22. S ohledem na stížnostní námitky vztahující se k procesu dokazování, včetně hodnocení důkazů, v trestním řízení Ústavní soud zdůrazňuje, že plně respektuje princip nezávislosti nalézacího, respektive odvolacího soudu (čl. 82 Ústavy), jejichž úkolem je hodnotit úplnost, věrohodnost a pravdivost důkazů ve smyslu § 2 odst. 5 a 6 trestního řádu. Ústavnímu soudu náleží posoudit toliko soulad postupu obecných soudů s ústavními principy spravedlivého procesu. Ústavní soud může zrušit napadená rozhodnutí obecných soudů pouze tehdy, pokud dokazování v trestním řízení neprobíhalo v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 6 trestního řádu, popřípadě nebylo-li v řízení postupováno dle zásady oficiality, zásady vyhledávací, zásady materiální pravdy (§ 2 odst. 4 a 5 trestního řádu) a za respektování zásady presumpce nevinu (čl. 40 odst. 2 Listiny, § 2 odst. 2 trestního řádu), neboť tím dochází i k porušení práv zaručených čl. 36 odst. 1, případně i čl. 37 odst. 3 Listiny.

23. Každé trestní stíhání, a tím spíše případné odsouzení a uložení trestu představují závažný zásah do základních práv a svobod jednotlivce, pro nějž tak, v demokratickém právním státě, musí existovat dostatečně silné ospravedlnění. Z hlediska materiálně právního musí stíhané zakázané jednání představovat dostatečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a jeho jednotlivé znaky musejí být jednoznačně stanoveny zákonem. Z hlediska procesně právního pak musí být jednoznačně zjištěno a prokázáno,

že skutek, který je předmětem obžaloby, se objektivně stal, že představuje skutečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a že odsouzená osoba je skutečně tou, která toto jednání spáchala nebo se na jeho páčání podílela. Tyto skutečnosti se zjišťují a osvědčují skrze důkazní prostředky v trestním řízení, jimiž má být prokázáno mimo jakoukoli rozumnou pochybnost, že obviněný, respektive obžalovaný je vinen [nález sp. zn. IV. ÚS 335/05 ze dne 6. 6. 2006 (N 116/41 SbNU 453), nález sp. zn. I. ÚS 3741/11 ze dne 28. 6. 2012 (N 127/65 SbNU 645), nález sp. zn. I. ÚS 1095/15 ze dne 30. 7. 2015 či nález sp. zn. I. ÚS 368/15 ze dne 15. 2. 2016; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>].

24. Ústavní soud zde poukazuje též na čl. 39 Listiny, zakotvující zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, tedy že jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest lze za jeho spáchání uložit. Z judikatury Ústavního soudu [nález sp. zn. II. ÚS 254/08 ze dne 18. 11. 2008 (N 197/51 SbNU 393), nález sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003 (N 136/31 SbNU 205)] přitom plyne, že má-li být odsuzující rozsudek souladným s čl. 39 Listiny, pak z jeho odůvodnění musí být patrné, že bylo prokázáno naplnění všech znaků trestného činu, přičemž v souladu s čl. 40 odst. 2 Listiny musí být závěr o naplnění znaků trestného činu postaven mimo jakoukoli rozumnou pochybnost. Konkrétní jednání vyčerpávající všechny znaky dotčené skutkové podstaty pak musí být rovněž popsáno ve skutkové větě rozsudku (§ 120 odst. 3 a § 125 trestního řádu).

25. Zmíněný čl. 40 odst. 2 Listiny zakotvuje jeden z nejdůležitějších ústavněprávních principů trestního řízení, a to princip *presumpce nevinny*. Ten vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno. Existují-li jakékoliv rozumné pochybnosti, nelze je vyložit v neprospěch obviněného, ale naopak je nutno je vyložit v jeho prospěch. Jinak řečeno, jsou-li možné dva či více výkladů provedených důkazů, nelze učinit zjištění, které nejvíce zatěžuje obviněného, a to právě s ohledem na *presumpci nevinny* [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 137/05 ze dne 22. 3. 2006 (N 66/40 SbNU 655)]. Z principu *presumpce nevinny* plyne pravidlo *in dubio pro reo*, dle kterého platí, že není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného [např. nález sp. zn. I. ÚS 429/03 ze dne 4. 12. 2003 (N 141/31 SbNU 257), nález sp. zn. I. ÚS 910/07 ze dne 23. 9. 2008 (N 156/50 SbNU 389), nález sp. zn. I. ÚS 3094/08 ze dne 29. 4. 2009 (N 103/53 SbNU 293)]. Ani vysoký stupeň podezření sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok [srov. nález sp. zn. III. ÚS 398/97 ze dne 4. 6. 1998 (N 64/11 SbNU 125)]. Trestní řízení proto vyžaduje v tomto ohledu ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň tedy na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“ (srov. např. shora citovaný nález sp. zn. IV. ÚS 335/05 ze dne 6. 6. 2006).

26. Ve své rozhodovací praxi týkající se *presumpce nevinny* se Ústavní soud často opírá o judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Evropský soud pro lidská práva vyžaduje, aby soudci nevycházeli z předem pojatého přesvědčení, že obviněný spáchal čin, který je mu kladen za vinu, aby důkazní břemeno spočívalo na obžalobě a aby případné pochybnosti byly využity ve prospěch obviněného (viz rozsudek ESLP ve věci Lavents proti Lotyšsku ze dne 28. 11. 2002 č. 58442/00, § 125; rozsudek ve věci Melich a Beck proti České republice ze dne 24. 7. 2008 č. 35450/04, § 49; rozsudek pléna ve

věci Barberã, Messegué a Jabardo proti Španělsku ze dne 6. 12. 1988 č. 10590/83, § 77; srov. též Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 789).

27. Přísné pravidlo „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“ se vztahuje především na dosažení co nejvyšší možné jistoty ohledně závěru vyplývajícího z důkazu, neznamená to však, že soud nemusí dodržet vysoký standard, i pokud jde o samotnou vypovídací schopnost a hodnověrnost důkazu. Obecně platí, že procesní předpisy ponechávají, pokud jde o hodnocení důkazů, volnou úvahu rozhodujícímu soudu. Volné uvážení ale nemůže být zcela absolutní; naopak, ochrana skrze ústavně zaručená základní práva vztahující se k postavení obviněného v trestním řízení nepochybně tvoří rámec, který je třeba i při volném uvážení respektovat. Existují proto určité základní a podstatné zásady, které je třeba při nakládání s důkazem respektovat (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 368/15 ze dne 15. 2. 2016).

28. Ústavní soud také již v minulosti zdůraznil, že obecné soudy nemohou rezignovat na posouzení věrohodnosti výpovědi svědka, byť jej obžaloba z nějakého důvodu privileguje. Tato vada nabývá ústavní relevance tehdy, když má taková výpověď stěžejní význam pro prokázání viny [nález sp. zn. I. ÚS 608/06 ze dne 29. 4. 2008 (N 79/49 SbNU 153) či obdobně nález sp. zn. I. ÚS 375/06 ze dne 17. 12. 2007 (N 225/47 SbNU 951)]. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 37/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 81/33 SbNU 285) pak Ústavní soud konstatoval, že důkazní situace, při níž v trestním řízení existuje pouze jediný usvědčující důkaz, je z poznávacího hlediska nesnadná a obsahuje v sobě riziko možných chyb a omylů. V takových případech musí být věnována mimořádná pozornost důkladnému prověření toho jediného přímého usvědčujícího důkazu a takový důkaz musí být mimořádně pečlivě hodnocen. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyvinout všemožné úsilí, aby tento jediný usvědčující důkaz byl pokud možno doplněn jinými, byť třeba nepřímými důkazy. Taková povinnost pro ně vyplývá ze zásady oficiality a ze zásady vyhledávací (§ 2 odst. 4 a 5 trestního řádu).

29. S ohledem na požadavky spravedlivého procesu pak mají obecné soudy rovněž povinnost důkazní postup vyčerpávajícím způsobem popsat a logicky i věcně přesvědčivým způsobem odůvodnit. Nároky na odůvodnění jsou trestním řádem zvláště zvýrazněny především v případech, kdy si provedené důkazy vzájemně odporují. V situaci „tvrzení proti tvrzení“ je potřebné na soud, a to z hlediska práva ústavního i podústavního, klást zvýšené požadavky, a to v souvislosti s vyvozením závěrů o tom, které skutečnosti soud vzal za prokázané, o které důkazy svá skutková zjištění opřel a jakými úvahami se řídil při hodnocení provedených důkazů [např. nález sp. zn. III. ÚS 532/01 ze dne 31. 1. 2002 (N 10/25 SbNU 69) či nález sp. zn. I. ÚS 368/15 ze dne 15. 2. 2016].

30. Ač tedy Ústavní soud zásadně nepřehodnocuje důkazy provedené obecnými soudy [např. nález sp. zn. II. ÚS 341/96 ze dne 25. 6. 1997 (N 84/8 SbNU 281)], opakovaně přikročil ke kasaci rozhodnutí, v nichž nebyl důkazní postup pečlivě a úplně popsán a také logicky a přesvědčivě odůvodněn [např. nález sp. zn. III. ÚS 463/2000 ze dne 30. 11. 2000 (N 181/20 SbNU 267) či nález sp. zn. III. ÚS 181/2000 ze dne 23. 11. 2000 (N 175/20 SbNU 241)]. Obdobně Ústavní soud zasáhl v případech, kdy v soudním rozhodování byla učiněna skutková zjištění v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 166/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 79/4 SbNU 255)].

31. V nyní posuzovaném případě byl stěžovatel shledán vinným trestným činem křivého obvinění, přičemž klíčovými důkazy byly výpovědi svědků – dotčených policistů a revizorů a dále znalecké posouzení z odvětví psychiatrie a klinické psychologie k osobě stěžovatele, včetně jeho obecné věrohodnosti. Z několika dalších důkazů pak bylo prokázáno, že stěžovatel měl již v minulosti řadu problémů a konfliktů s revizory (ovšem pro podobný trestný čin dosud stíhán nebyl). Mimoto byly obvodním soudem provedeny ještě další důkazy výpověďmi svědků – zdravotnických pracovníků, kteří ošetřovali stěžovatele po incidentu; ti se však samozřejmě nemohli relevantně vyjádřit k průběhu incidentu, ale jen ke zdravotnímu stavu stěžovatele po incidentu.

32. Primární podmínkou shledání stěžovatelovy viny přitom bylo zjištění nepravdivosti tvrzení uvedených v jeho trestním oznámení. Z předchozího bodu plyne, že jedinými přímými důkazy, z nichž mohla – a podle obecných soudů i byla – prokázána nepravdivost stěžovatelových tvrzení (konkrétně tvrzení ohledně odcizení jeho diktafonu a manipulaci s jeho mobilními telefony ze strany revizora či revizorů), byly svědecké výpovědi dotčených policistů a revizorů (respektive revizora, který se účastnil stíhání a nalezení stěžovatele), kteří – jak uvedl obvodní soud – stěžovatelova tvrzení razantně popřeli. Jednalo se tedy o situaci „tvrzení proti tvrzení“, a to přestože proti výpovědi stěžovatele samotného stály výpovědi čtyř svědků, ti se totiž všichni účastnili incidentu se stěžovatelem a stěžovatel si poté na jejich jednání stěžoval v podaném trestním oznámení. V takové situaci proto byly obecné soudy (zejména obvodní soud, který jediný prováděl dokazování) povinny obzvlášť důkladně posuzovat věrohodnost proti sobě stojících výpovědí a ve svých rozhodnutích též přesvědčivě osvětlit, jak tyto výpovědi hodnotily a jaké závěry z nich vyvodily.

33. Obvodní soud se v napadeném rozsudku přiklonil k výpovědím policistů a revizora, kteří se účastnili stíhání a nalezení stěžovatele při incidentu, oproti výpovědi stěžovatele, která podle něj byla s výpověďmi uvedených svědků v příkrém rozporu. To přitom obvodní soud odůvodnil poukazem na skutečnost, že uvedení svědci na rozdíl od stěžovatele vypovídali pod hrozbou trestní sankce v případě křivé výpovědi, a navíc jejich popis incidentu, svědčící o vůdčí roli policistů, nikoliv revizora či revizorů při stíhání a nalezení stěžovatele, se soudu oproti verzi stěžovatele jevil pravděpodobnější (reálnější), respektive „dobře odpovídající zásadám obecné logiky“ (s. 16 rozsudku obvodního soudu).

34. Takové odůvodnění a posouzení věrohodnosti dotčených svědeckých výpovědí Ústavní soud považuje za zcela nedostatečné a nepřesvědčivé. Zaprvé, pouze s poukazem na hrozbu sankce v případě křivé výpovědi se nelze spokojit už proto, že při použití takové argumentace by nebylo možno ani stíhat stěžovatele, neboť i on své trestní oznámení u GIBS činil po poučení o trestní odpovědnosti za uvedení nepravdivých údajů, včetně hrozby trestného činu křivého obvinění, který je trestán obdobně jako trestný čin křivé výpovědi svědka (srov. § 345 odst. 2 a § 346 odst. 2 trestního zákona). Zadruhé, hrozba sankce v případě křivé výpovědi nemůže být dostatečným argumentem ani proto, že při jeho připuštění by nebylo třeba dále zkoumat věrohodnost výpovědi žádného svědka v žádném případě, což samozřejmě nelze akceptovat. Zatřetí, věrohodnost dotčených svědků v daném případě nelze odůvodnit ani větší pravděpodobností (reálností) jejich verze událostí, neboť ta vyplývá již z toho, že stěžovatelem popsání události v trestním oznámení představují exces coby vybočení z pravidelného běhu událostí, respektive zde jednání revizorů a policistů. Řidší výskyt excesů však nemůže vyloučit, že právě k němu došlo i v posuzovaném případě.

Konečně začtvrté, a to zejména, pak při hodnocení věrohodnosti dotčených svědků bylo nezbytné zohlednit, že se nejednalo o žádné třetí, neutrální osoby a pozorovatele, ale naopak o přímé aktéry incidentu se stěžovatelem, právě jejichž jednání při incidentu poté stěžovatel kritizoval ve svém trestním oznámení. Potvrdila-li by se verze incidentu uváděná stěžovatelem, mohlo by to mít negativní důsledky pro dotčené policisty a revizora, včetně jejich případného postihu (trestního, disciplinárního či občanskoprávního). V případě těchto policistů a revizora se tedy nepochybně nejednalo o osoby, u nichž by a priori bylo možno vyloučit jakýkoli zájem na výsledku řízení či vztah ke stěžovateli, a u nichž by si tak bylo možno vystačit toliko se zběžným posouzením jejich svědecké věrohodnosti. Naopak, v daném případě bylo na soudech, aby k svědeckým výpovědím dotčených policistů a revizora přistupovaly obezřetně a posuzovaly je obzvláště pečlivě a důkladně, a to tím spíše v situaci, kdy v zásadě jen ony měly prokazovat nepravdivost stěžovatelem uvedených obvinění. Této povinnosti ovšem obecné soudy nedostály, čímž porušily stěžovatelovo právo na spravedlivý proces.

35. Ústavní soud dodává, že nepřehlédl, že obvodní soud se v odůvodnění svého rozsudku dále v reakci na argumentaci obhajoby zabýval také rozpory ve výpovědích slyšených policistů, které však podle něj nesvědčily o nepravdivosti (lživosti) jejich výpovědí. Toto doplňující posouzení obvodního soudu ovšem v daném případě, a to i s ohledem na postoj městského soudu k hodnocení věrohodnosti svědků (viz níže), není s to vyvrátit závěr o pouze velmi povrchním posouzení věrohodnosti klíčových svědeckých výpovědí. Ústavní soud dále podotýká, a to nejen se zřetelem k projednávanému případu, že v demokratickém právním státě, v němž jsou si všichni lidé rovni, nelze obecně bez dalšího přikládat vyšší váhu výpovědím policistů jako příslušníků mocenských složek oproti výpovědím jednotlivců, vůči nimž jsou policejní či jiné státní pravomoci vykonávány. To platí zejména v případě konfliktu mezi policisty a jednotlivci, vůči nimž policisté zasahují. Podezření na nezákonné jednání představitelů státní moci je zásadně velmi závažné a opačný přístup, tedy automatické favorizování jejich výpovědi před výpověďmi údajných poškozených, by podstatně znesnadnil, ne-li téměř vyloučil, odhalování a potírání jejich nezákonné činnosti, včetně například zcela nepřijatelného nezákonného násilného jednání příslušníků policie, kteří naopak mají dbát na bezpečnost a dodržování právních norem ve společnosti.

36. Ústavní soud rovněž nemůže opomenout, že ve svém hodnocení věrohodnosti dotčených svědeckých výpovědí poukazujícím na skutečnost, že byly činěny pod hrozbou sankce pro případ křivé výpovědi, a v zásadě nepřipouštějícím pochybnosti o jejich pravdivosti, byl obvodní soud jako soud nalézací ovlivněn předchozím rozhodnutím městského soudu jako soudu odvolacího. Zatímco totiž obvodní soud ve svém původním rozhodnutí po podání obžaloby, o vrácení věci státnímu zástupci k došetření, sám konstatoval, že u zainteresovaných policistů a revizorů nelze mít za vyloučenu snahu ve vlastním zájmu uvádět ve věci nepravdu, a naznačil vhodnost znaleckého posouzení obecné věrohodnosti zejména osoby revizora, který měl stěžovatele podle jeho tvrzení napadnout, městský soud následně při přezkumu rozhodnutí obvodního soudu tyto jeho úvahy zkritizoval a odmítl. Městský soud naopak jednoznačně konstatoval, že „těžko lze předpokládat, že by [dotčení policisté a revizoři] vědomě lhali a uváděli nepravdivé skutečnosti“, a to vzhledem k tomu, že jako svědci vypovídali pod sankcí postihu za křivou výpověď, pročež konkrétně i v případě onoho revizora, který měl stěžovatele podle jeho tvrzení napadnout, „není důvod jeho výpovědi nevěřit“ (s. 5 usnesení městského soudu ze dne 19. 12. 2014).

37. Ústavní soud zde připomíná svou judikaturu týkající se oprávnění soudu vyššího stupně dávat soudu nižšího stupně závazné pokyny [nález sp. zn. I. ÚS 608/06 ze dne 29. 4. 2008 (N 79/49 SbNU 153), nález sp. zn. I. ÚS 2726/14 ze dne 1. 4. 2015]. Soud vyššího stupně může vyslovit právní názor, který je pro nižší soud závazný, avšak nesmí jej zavazovat k určitému hodnocení důkazů, včetně věrohodnosti svědka, a to obzvláště v případě, kdy dotčeného svědka ani osobně nevyslechl (srov. zásada přimosti a bezprostřednosti v trestním řízení). V posuzovaném případě tak městský soud mohl obvodní soud upozornit, že definitivní hodnocení věrohodnosti svědků lze učinit až po jejich vyslechnutí v hlavním líčení, ovšem již nebyl oprávněn – pokud je sám nevyslechl – implicitně vyvozovat pravdivost jejich výpovědí, respektive sám hodnotit jejich věrohodnost. Pokud tak učinil, došlo rovněž k porušení principů spravedlivého procesu v trestním řízení.

38. Ústavní soud dále konstatuje, že i pokud by bylo odhlédnuto od pochybení obecných soudů při posouzení věrohodnosti stěžejních svědeckých výpovědí, jejich postup v řízení celkově nesvědčí o náležitém respektu k principu presumpce neviny a z něj vyplývající zásadě *in dubio pro reo*, která umožňuje odsoudit obviněného jen v případě dosažení praktické jistoty o jeho vině. Neboli, z napadených rozhodnutí obecných soudů přesvědčivě nevyplývá, že by vina stěžovatele byla prokázána mimo jakoukoli rozumnou pochybnost, tedy s tím nejvyšším možným stupněm jistoty, který lze od lidského poznání požadovat. Ústavní soud opakuje, že ani vysoký stupeň podezření sám o sobě nemůže být zákonným podkladem pro odsuzující výrok.

39. Pokud jde o závěr obecných soudů o tom, že tvrzení stěžovatele ohledně odcizení jeho diktafonu a manipulaci s jeho mobilními telefony ze strany revizora či revizorů je nepochybně nepravdivé, ten byl opřen zejména o svědecké výpovědi, jak uvedeno výše. Ovšem tyto výpovědi, zejména výpovědi zúčastněných policistů, dopodrobna nepopisují klíčové okolnosti nalezení stěžovatele v křoví, při němž právě – podle verze uváděné stěžovatelem – mělo dojít k odcizení jeho diktafonu a manipulaci s jeho mobilními telefony ze strany revizora či revizorů. Navíc obvodní soud sám na jiném místě, a to když se zabýval stěžovatelovým tvrzením o jeho napadení ze strany revizora při incidentu, učinil na základě výpovědí slyšených policistů závěr, že tím, kdo stěžovatele při incidentu v křoví našel, byl právě revizor a nelze vyloučit určitý jeho fyzický kontakt se stěžovatelem do příchodu policistů (což sice obé dotčený revizor ve své výpovědi popíral, avšak podle obvodního soudu „nemusel v této souvislosti hovořit úplně pravdu“ – s. 18 rozsudku obvodního soudu). S ohledem na právě uvedené tak závěr soudů o tom, že mimo jakoukoli rozumnou pochybnost bylo prokázáno, že stěžovatel při incidentu u sebe neměl diktafon a revizor mu jej neodcizil, nepůsobí přesvědčivě a není zřejmé, proč při posouzení stěžovatelova tvrzení o napadení revizorem byla uplatněna zásada *in dubio pro reo* a při posouzení jeho tvrzení o odcizení diktafonu nikoli. Ústavní soud připomíná, že princip presumpce neviny zapovídá, aby v případě dvou či více možných výkladů provedených důkazů bylo učiněno zjištění, které nejvíce zatěžuje obviněného.

40. Městský soud jako soud odvolací dále v souvislosti se závěrem o vině stěžovatele, respektive o nepravdivosti jeho tvrzení uvedených v trestním oznámení, poukazoval též na jeho trestní minulost, zahrnující i trestnou činnost vůči revizorům a dalším cestujícím. Takový poukaz Ústavní soud považuje za zcela nepřipadný, ba zpochybňující nestrannost a nezaujatost soudu vůči stěžovateli. Ústavní soud připomíná,

že obecné soudy v trestním řízení nemohou vyvozovat skutkové závěry ze skutečností souvisejících s povahovými či osobnostními rysy obviněného, které pro posouzení určité skutkové otázky nemají žádný význam. Okruh důkazů, jejichž prostřednictvím soud dokazuje konkrétní skutek spáchaný v daném čase a na daném místě, nemůže uzavírat poukaz na předchozí trestnou činnost obviněného; takový postup značí zaujatost vůči osobě obviněného, a porušuje tím jeho právo na nestranný soud. Prokázanou minulou trestnou činností jistě nelze pokládat za důkaz spáchání nového trestného činu (nález sp. zn. I. ÚS 2726/14 ze dne 1. 4. 2015, body 57 a 60).

41. Konečně obvodní soud svůj závěr o nepravdivosti stěžovatelových tvrzení uvedených v trestním oznámení odůvodnil též poukazem na jejich „neuvěřitelnost“. V tomto ohledu obvodní soud nejprve zpochybnil, z jakého důvodu – v souladu s verzí stěžovatele – by se revizor či revizoři vůbec pokoušeli napadat stěžovatele a zmocňovat se jeho diktafonu a mobilních telefonů, a to tím spíše, když by předem nemohli předpokládat reakci policistů na takové jednání. Dále pak obvodní soud konstatoval, že revizoři ani neměli důvod si myslet, že stěžovatel událost nahrává na mobilech, neboť s ním byli v kontaktu hned po jeho nastoupení do tramvaje, pročez stěžovatel neměl fakticky čas si nepozorovaně spustit nahrávání na mobilech. Podle Ústavního soudu taková argumentace vychází ze spekulativních domněnek obvodního soudu, na nichž ovšem rovněž nelze, a to ani podpůrně, postavit závěr o vině obviněného.

42. Zejména však Ústavní soud nemohl přehlédnout, že poukaz na neuvěřitelnost představuje v zásadě jediný důvod, o nějž obvodní soud opřel svůj závěr o nepravdivosti stěžovatelova tvrzení o tom, že po incidentu postrádá obálku s penězi (k výhradám k posouzení tohoto tvrzení jako obvinění viz dále). Při posuzování (ne)pravdivosti tohoto tvrzení obvodní soud nepoukázal na žádnou svědeckou výpověď, z níž by vyplývala nepravdivost tvrzení, ani jiný důkaz vyjma výpovědi stěžovatele, která jej zkrátka nepřesvědčila o tom, že by stěžovatel měl dotčenou obálku s tvrzenou částkou při incidentu u sebe. Ústavní soud musí zdůraznit, že odsouzení za trestný čin křivého obvinění vyžaduje, aby byla prokázána – a to mimo jakoukoli rozumnou pochybnost – *nepravdivost* tvrzení obviněného, že se jiný dopustil jednání představujícího trestný čin; nestačí tedy přesvědčení soudu o neuvěřitelnosti či nepravděpodobnosti posuzované informace tvrzené obviněným. Závěr o vině obviněného trestným činem křivého obvinění proto zásadě nelze opřít o jediný důkaz výpovědi samotného obviněného, ledaže by se tento k činu doznal. Důkazní břemeno přitom samozřejmě leží na státu; obviněný proto není povinen přesvědčovat soud o pravdivosti, či alespoň domnělé pravdivosti, svého tvrzení. V nyní posuzovaném případě navíc, na rozdíl od obvodního soudu, Ústavnímu soudu ani nezní „vskutku neuvěřitelně“ či vyloučeně sama o sobě verze stěžovatele, že obálku s částkou 10.000 Kč, kterou nesporně vyhrál ve fotografické soutěži, nosil po dobu cca jednoho měsíce u sebe a neschovával doma a že tyto peníze nevyužil na placení jízdného a vůbec z nich nic neutratil, ale celou částku opatroval nedotčenou třeba s vidinou její „lepší budoucí investice“, jak se stěžovatel vyjádřil ve svém odvolání k městskému soudu (č. l. 742 spisu obvodního soudu). Nehledě na to však jak vyplývá ze shora uvedeného, uvěřitelnost či neuvěřitelnost tvrzení stěžovatele není pro posouzení jeho viny rozhodující; odsouzení za trestný čin křivého obvinění vyžaduje prokázání objektivní nepravdivosti dotčeného tvrzení.

43. I to je ovšem nakonec v posuzovaném případě bezpředmětné, neboť stěžovatelovo tvrzení, že po incidentu s revizory a policisty postrádá obálku s částkou 10.000 Kč,

vůbec nepředstavuje obvinění jiného z trestného činu, jak ostatně dovodil i obvodní soud ve svém původním rozhodnutí o vrácení věci státnímu zástupci k došetření. Podstatou trestného činu křivého obvinění je uvedení nepravdivé informace, že určitá konkrétní osoba se dopustila jednání představujícího trestný čin. Ovšem z formulace, že stěžovatel obálku s penězi po incidentu „postrádá“, kterážto formulace odpovídá obsahu stěžovatelova trestního oznámení (v něm stěžovatel uvedl, že obálku určitě měl u sebe při odchodu z práce a po incidentu si všiml, že ji u sebe již nemá), vůbec nelze dovodit, že by stěžovatel nepochybně oznamoval, že došlo k trestnému činu (zřejmě krádeži); a to například na rozdíl od jeho tvrzení o „odcizení“ diktafonu za použití násilí (vykroucení z ruky). Naopak na základě stěžovatelova vyjádření nebylo lze vyloučit kupříkladu možnost – vedle možnosti, že mu peníze vskutku byly odcizeny revizory či policisty – že obálku při incidentu zkrátka někde vytratil, že mu někde vypadla. Skutková věta výroku rozsudku obvodního soudu, jakož ani jeho odůvodnění tedy v této části vůbec neschvídčí o naplnění skutkové podstaty trestného činu křivého obvinění. Stěžovatel tudíž byl odsouzen za jednání, které podle zákona není trestným činem, čímž došlo k porušení zásady nullum crimen sine lege obsažené v čl. 39 Listiny, podle nějž jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem.

44. Lze tak uzavřít, že v řízení před obvodním soudem jako soudem nalézacím došlo k odsouzení stěžovatele, o němž vznikají důvodné pochybnosti. Stěžovatel byl zčásti odsouzen za jednání, které není trestným činem. Jeho vina celkově byla shledána z podstatné části na základě svědeckých výpovědí, jejichž věrohodnost však v zásadě vůbec nebyla zkoumána, a to přestože se jednalo o svědky objektivně nikoli nezaujaté na výsledku řízení. Krom toho ani při hodnocení důkazů, svědeckých výpovědí i jiných, a vyvozování skutkových a následně i právních závěrů nebyla respektována zásada in dubio pro reo, vyplývající z principu presumpce nevinny. Ústavní soud připomíná, že v **situaci „tvrzení proti tvrzení“ jsou obecné soudy povinny důkladně posuzovat věrohodnost jednotlivých proti sobě stojících výpovědí a postupovat obzvláště pečlivě a obezřetně při hodnocení těchto výpovědí a vyvozování skutkových závěrů, a to za přísného respektování principu presumpce nevinny. Mimo jiné v takové situaci obecné soudy rozhodně nemohou opomenout, je-li u svědka či svědků, jejichž výpověď stojí proti výpovědi obviněného, objektivně přítomna pochybnost o jejich nezainteresovanosti na výsledku řízení. Uvedená povinnost obecných soudů je pak ještě zvýrazněna v případech, kdy taková svědecká výpověď či svědecké výpovědi, stojící proti výpovědi obviněného, představují jediný přímý důkaz, z nějž má být prokázána vina obviněného. S ohledem na princip presumpce nevinny i právo na spravedlivý proces pak rozhodně nelze akceptovat shledání viny obviněného za situace, kdy jediným přímým důkazem proti němu je výpověď svědka, u nějž a priori nelze vyloučit jakýkoli zájem na výsledku řízení, přičemž tato svědecká výpověď je posouzena jako věrohodná toliko s odůvodněním, že byla podána pod hrozbou sankce v případě křivé výpovědi.**

45. Zmíněná pochybení obvodního soudu pak nenapravit ani městský soud, který ani v návaznosti na relevantní odvolací námitky stěžovatele neshledal důvod k zásahu do zjištění a závěrů obvodního soudu a naopak ještě při potvrzení závěru o vině stěžovatele protiústavním způsobem poukázal na jeho trestní minulost (viz bod 40 výše). Městský soud se v napadeném rozhodnutí k námitkám stěžovatele vyjádřil jen velmi stručně a povšechně, na hraně práva stěžovatele na odvolání v trestních věcech, na některé odvolací námitky dokonce vůbec nereagoval, stejně jako na návrh stěžovatele na

doplnění dokazování znaleckým posudkem k osobě revizora. Městský soud tak svým postupem toliko pokračoval v porušování základních práv stěžovatele.

46. Na pochybení obvodního a městského soudu pak náležitým způsobem nereagoval ani Nejvyšší soud, který stěžovatelovo dovolání odmítl jako zjevně neopodstatněné, přičemž nemalou částí dovolacích námitek se odmítl blíže zabývat s tím, že nespadají pod stěžovatelem uplatněný dovolací důvod [dle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu]. Mezi jinými tak Nejvyšší soud za relevantní nepovažoval námitku porušení principu presumpce nevinny, respektive zásady *in dubio pro reo* v předcházejícím řízení. Nejvyšší soud uvedl, že taková námitka směřuje výlučně do skutkových zjištění či způsobu hodnocení provedených důkazů, má tedy procesní charakter, protože není způsobila naplnit žádný dovolací důvod.

47. Ústavní soud v této souvislosti připomíná závěry stanoviska pléna sp. zn. Pl. Úst. st. 38/14 ze dne 4. 3. 2014 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.), v němž bylo zdůrazněno, že i pro Nejvyšší soud jsou závaznými kompetenčními normami čl. 4, čl. 90 a čl. 95 Ústavy České republiky, zavazující soudní moc k ochraně základních práv. Dovolací řízení se tak nemůže nacházet mimo ústavní rámec ochrany základních práv a pravidel spravedlivého procesu vymezeného Úmluvou a Listinou. Nejvyšší soud je tedy povinen v dovolání posoudit, zda nebyla v předchozích fázích řízení porušena základní práva dovolatele, včetně jeho práva na spravedlivý proces – či i například principu presumpce nevinny, zaručeného čl. 40 odst. 2 Listiny, a z něj vyplývající zásady *in dubio pro reo*. Každá důvodná námitka porušení ústavních práv je podkladem pro zrušení napadeného rozhodnutí v řízení o dovolání. Pokud tedy dovolatel namítá porušení práva na spravedlivý proces – či i jiných ústavně zaručených procesních principů a zásad trestního řízení – v oblasti dokazování [dovolací důvod podle § 265g odst. 1 písm. g) trestního řádu], popřípadě jiný z dovolacích důvodů, je na základě čl. 4, čl. 90 a čl. 95 Ústavy vždy povinností Nejvyššího soudu řádně zvážit a rozhodnout, zda dovolatelem uváděný důvod je či není dovolacím důvodem. Nejvyšší soud tedy nemůže a priori vyloučit svůj přezkum rozhodnutí odvolacího soudu při uplatnění námitek porušení presumpce nevinny a zásady *in dubio pro reo* v předcházejících fázích řízení a v případě shledání důvodnosti této námitek je povinen zasáhnout a napadené rozhodnutí zrušit. I v nyní posuzovaném případě tak byl povinen zasáhnout, a to jak pro vady dokazování a porušení presumpce nevinny v řízení před obvodním a městským soudem, tak i pro vady jejich právního posouzení (odsouzení stěžovatele zčásti za čin, který není trestným).

IV. Závěr

48. Ústavní soud tedy shledal, že napadenými rozhodnutími Obvodního soudu pro Prahu 6, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu došlo k porušení ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces, zásady *nullum crimen sine lege* a presumpce nevinny zaručených čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny. Ústavní soud proto podané ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil v souladu s § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

49. Na obecných soudech nyní bude, aby se znovu zabývaly podanou obžalobou. Obecné soudy předně budou muset důkladně hodnotit věrohodnost klíčových svědeckých výpovědí dotčených policistů a revizora, a to i při zohlednění objektivní pochybnosti o jejich nezaujatosti na výsledku řízení. Při uvážení všech v řízení provedených důkazů pak budou muset pečlivě posoudit, zda vůbec bylo mimo jakoukoli

rozumnou pochybnost, a tedy v souladu s principem presumpce nevinny a zásadou in dubio pro reo, prokázáno, že se stal skutek, z nějž se stěžovatel obžalován (případně v jakém rozsahu), tedy zejména zda byla prokázána nepravdivost tvrzení stěžovatele uvedených v jeho trestním oznámení a zda případně tato prokazatelně nepravdivá tvrzení představují úmyslné lživé obvinění jiného z trestného činu (a to nehledě na skutečnost, že na podkladě stěžovatelova trestního oznámení orgány činné v trestním řízení skutečně začaly prověřovat jednání dotčených policistů i revizorů s podezřením na spáchání trestného činu, neboť stěžovatelovo trestní oznámení bylo obsáhlejší, zejména obsahovalo závažnou informaci o fyzickém napadení stěžovatele revizorem za přihlížení policistů, kteréžto tvrzení ovšem již v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích obecných soudů bylo z popisu skutku stěžovatele vypuštěno s tím, že nebylo prokázáno, že by šlo o tvrzení se zcela nepravdivým jádrem).

50. Ústavní soud přitom na tomto místě připomíná některé závěry vyslovené v judikatuře ve vztahu k trestnému činu křivého obvinění. Předně je třeba zdůraznit, že dostatečným důkazem o tom, že došlo ke křivému obvinění a že toto bylo vedeno úmyslem stíhat nevinného, není sama o sobě skutečnost, že se orgánům činným v trestním řízení nepodaří prokázat vinu tomu, kdo byl jinou osobu za pachatele označen [nález sp. zn. IV. ÚS 485/01 ze dne 7. 3. 2002 (N 26/25 SbNU 205)]. Při posuzování viny obviněného z trestného činu křivého obvinění se tedy nestačí zabývat otázkou, zda křivě obviněná osoba skutečně spáchala trestný čin, případně za něj byla stíhaná nebo odsouzená, ale zda lze prokázat, že obviněný z hlediska subjektivní stránky trestného činu chtěl nebo si byl vědom, že obviňuje jinou osobu nepravdivě a byl s tím srozuměn a současně chtěl nebo byl alespoň srozuměn s tím, že v důsledku jeho obvinění bude tato osoba trestně stíhána (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 1010/2008 ze dne 25. 9. 2008, rozsudek vojenského senátu Nejvyššího soudu ČSFR sp. zn. Tzv 28/90 ze dne 6. 11. 1990, č. 63/1991 Sb. rozh. tr.). Lživé obvinění se tedy musí týkat jen trestného činu, nikoliv například přestupku. Jestliže někdo jiného lživě obviní z jednání, které nezakládá zákonné znaky některého trestného činu podle zvláštní části trestního zákoníku, nedopustí se trestného činu křivého obvinění. V neposlední řadě se ze strany obviněného musí jednat opravdu o učinění obvinění, které může být podnětem k trestnímu stíhání konkrétní nevinné osoby; naopak vyslovení pouhého podezření, že došlo ke spáchání trestného činu (konkrétní osobou), nelze považovat za vědomě lživé, a tedy křivé obvinění (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 605/2015 ze dne 29. 9. 2015, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 1010/2008 ze dne 25. 9. 2008, rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 40/65 ze dne 15. 7. 1965, č. 44/1965 Sb. rozh. tr.).

51. Ústavní soud nevyhověl návrhu stěžovatele na náhradu nákladů zastoupení dle § 83 zákona o Ústavním soudu. Pravidlem v řízení před Ústavním soudem je úhrada vlastních nákladů řízení účastníky a vedlejšími účastníky řízení. Z tohoto pravidla existují výjimky dle § 62 odst. 4 a § 83 zákona o Ústavním soudu. Tato ustanovení však nelze – coby výjimky z obecného pravidla – vykládat rozšiřujícím způsobem a lze je aplikovat jen v mimořádných případech [nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 762/10 ze dne 22. 7. 2010 (N 148/58 SbNU 257) a usnesení sp. zn. II. ÚS 143/04 ze dne 5. 5. 2004]. Takovým mimořádným případem ovšem podle názoru Ústavního soudu stěžovatelův případ není. Stěžovatel sice Ústavnímu soudu zaslal potvrzení o svých osobních, majetkových a výdělkových poměrech, v němž uvedl, že nemá žádný stálý příjem ani nevlastní žádný majetek větší ceny; nicméně lze poukázat jednak na skutečnost, že stěžovatel byl tímž právním zástupcem zastoupen i v řízení o dovolání,

v němž si ovšem nežádal o přiznání nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu, a jednak na skutečnost, že usnesením obvodního soudu ze dne 14. 9. 2015 mu byla uložena povinnost zaplatit částku ve výši přes 80.000 Kč představující náhradu nákladů nutné obhajoby vyplacených jeho obhájkyň, přičemž proti tomuto rozhodnutí se stěžovatel nebránil stížností. Ústavní soud tedy uzavírá, že není přesvědčen, že by stěžovatelovy osobní a majetkové poměry byly tak mimořádné, aby odůvodňovaly přiznání náhrady nákladů zastoupení stěžovatele před Ústavním soudem ve smyslu § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudě.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 22. června 2016

David Uhlíř
předseda senátu

Právní věta:

V situaci „tvrzení proti tvrzení“ jsou obecné soudy povinny důkladně posuzovat věrohodnost jednotlivých proti sobě stojících výpovědí a postupovat obzvláště pečlivě a obezřetně při hodnocení těchto výpovědí a vyvozování skutkových závěrů, a to za přísného respektování principu presumpce nevinny. Mimo jiné v takové situaci obecné soudy rozhodně nemohou opomenout, je-li u svědka či svědků, jejichž výpověď stojí proti výpovědi obviněného, objektivně přítomna pochybnost o jejich nezainteresovanosti na výsledku řízení. Uvedená povinnost obecných soudů je pak ještě zvýrazněna v případech, kdy taková svědecká výpověď či svědecké výpovědi, stojící proti výpovědi obviněného, představují jediný přímý důkaz, z něž má být prokázána vina obviněného. S ohledem na princip presumpce nevinny i právo na spravedlivý proces pak rozhodně nelze akceptovat shledání viny obviněného za situace, kdy jediným přímým důkazem proti němu je výpověď svědka, u něž a priori nelze vyloučit jakýkoli zájem na výsledku řízení, přičemž tato svědecká výpověď je posouzena jako věrohodná toliko s odůvodněním, že byla podána pod hrozbou sankce v případě křivé výpovědi.